

**ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА
ОБУЧЕНИЕ ПО
БЪЛГАРСКИ ЕЗИК В
БИЛИНГВАЛНА СРЕДА**

Изготвил: д-р Камелия
Цветанова Александрова

СРЕДНО УЧИЛИЩЕ "СВ.СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ", С. КРУПНИК

Средно училище „Св. св. Кирил и Методий“ се намира в село Крупник, община Симитли, област Благоевград. Училището съществува от 1913 година като начално училище. Големият брой ученици налага преобразуването на образователната институция в основно училище, а от 1995 година става средно общообразователно училище. От 2008 година училището е средищно за общината – приема ученици от съседните села Полена, Черниче, Полето, Брежани, Ракитна.

В Средно училище „Св.св. Кирил и Методий“, село Крупник, се обучават над 250 деца, около 70 % от които са от ромски произход.

СРЕДНО УЧИЛИЩЕ "СВ.СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ", С. КРУПНИК

- През последните години училището се включва активно в различни проекти на МОН.
- От особена важност са проектите „Нов шанс за успех“, „Твоят час“, „Подкрепа за успех“.
- В партньорство с РУО – Благоевград, СУ „Св.св. Кирил и Методий“, с. Крупник, се включва в дейности по проект „Межкултурни умения за лична ефективност, толерантност и инициативност“, финансиран от Центъра за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства.

УЧЕНИЦИТЕ

Макар да е средищно, в Средно училище "Св.св. Кирил и Методий", село Крупник, се обучават неголям брой ученици, около 70 % от които са от ромски произход. В начален и прогимназиален етап съотношението между българи и роми е приблизително изравнено.

Различна е ситуацията в двата гимназиални етапа, където почти 100 % от учениците са роми. Това са деца от семейства с изключително нисък социален статус, за които е финансово невъзможно да учат в елитни гимназии в съседните населени места. Родителите им са предимно неграмотни или слабограмотни млади хора, за които образованието - тяхното собствено и това на децата им - не е нито ценност, нито приоритет.

Сериозните предизвикателства, пред които се изправям ежедневно като учител на ученици от ромския етнос, са ранните бракове като специфика на ромската субкултура, необходимостта децата да работят от най-ранна детска възраст, за да подпомогнат издръжката на домакинството, поради което често отсъстват от училище, както и невладеенето на книжовния български език.

Добри практики за обучение по български език в билингвална среда

Съгласно чл.6 от Наредба №6 от 11.08.2016 г.:

Усвояването на българския книжовен език се изразява в:

(...)

2. овладяване и прилагане на компетентностите по български език и литература, определени с държавния образователен стандарт за общообразователната подготовка като очаквани резултати от обучението в края на отделните етапи и степени.

За да се формират каквито и да са компетентности у обучаваните, е необходимо те да овладеят книжовните норми на езика, да усвоят знания за реално общуване, както и да се формира у тях аналитично мислене – да могат да сравняват, да се аргументират, да анализират, да обобщават и интерпретират.

Добри практики за обучение по български език в билингвална среда

Именно пред сериозното предизвикателство да реализира целите, поставени от ДОС, се изправя учителят по български език и литература в билингвална среда. Макар в училище да не говорят на ромски език, голяма част от учениците билингви имат ограничен лексикален ресурс от български език. Това прави обучението им по този учебен предмет още по-трудно. Важно е учителят да съумее да създаде положителна мотивационна среда, за да се избегне демотивацията у ученика, а защо не и у учителя.

1. МОТИВАЦИЯТА

За да се постигне пълноценен учебен процес, от първостепенна важност е с учениците да общуваме помежду си пълноценно.

Учителят е този, който трябва да бъде не само преподавател, но и родител, приятел, съветник на своите ученици. Независимо към коя етническа група принадлежат учителят и ученикът, независимо какъв език говорят, езикът на музиката е добре познат на всички.

Изключително подходящ метод за привличане вниманието на учениците е пускането на популярна песен в първите минути от часа. Това е начин не само да се повдигне тонусът, но и да се преодолее онази невидима бариера между учениците и учителя. Когато това се случи, учителят вече е спечелил доверието и благоразположението на своите ученици и може лесно да "моделира" по-нататъшния учебен процес. При по-малък клас музиката може да звучи тихичко по време на целия час - така от скуката и апатията не остава и следа, а учениците се включват активно в учебната дейност и изпълняват с ентузиазъм всяка поставена задача. По този начин вече могат много по-лесно да съпреживеят учебното съдържание и да реагират адекватно на различни учебни задачи.

МОИТЕ ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА ОБУЧЕНИЕ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК В БИЛИНГВАЛНА СРЕДА

Интерактивната образователна среда изгражда подходяща мотивация за учене. Децата работят под ръководството на учителя, а постигнатите добри резултати мотивира учениците да изпълняват нови задачи. Учителят вече е в ролята на подкрепящия подходящата организация на образователна среда и в ролята на наставник, който дава насоки и осигурява обратна връзка.

МИСЛОВНАТА КАРТА

Този иновативен метод е сред предпочитаните от моите ученици не само в часовете за преговор и обобщение, но и в часовете за упражнение, а понякога дори и при усвояването на нови знания. Ангажирането им в изработването на такъв тип дидактичен ресурс ги предизвиква да вложат цялото си старание и да покажат натрупаните знания по темата.

МОИТЕ ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА ОБУЧЕНИЕ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК В БИЛИНГВАЛНА СРЕДА

ПРЕЗЕНТАЦИИТЕ И ЕЛЕКТРОННИТЕ КНИГИ

Голяма част от учениците нямат възможността да работят с компютри вкъщи поради едно или друго обстоятелство, което всъщност е и причината да очакват с нетърпение да им възложи задача за изготвяне на презентация или електронна книга. Удоволствието за ученици не е само от работата с компютър и интернет. По този начин учениците влизат в ролята на учителя, защото не само трябва да подберат информацията по дадената тема, но и трябва да я презентират пред останалите от класа, а това им дава самочувствие и допълнителен стимул за работа.

МОИТЕ ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА ОБУЧЕНИЕ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК В БИЛИНГВАЛНА СРЕДА

ПЪЗЕЛИТЕ като дидактичен ресурс

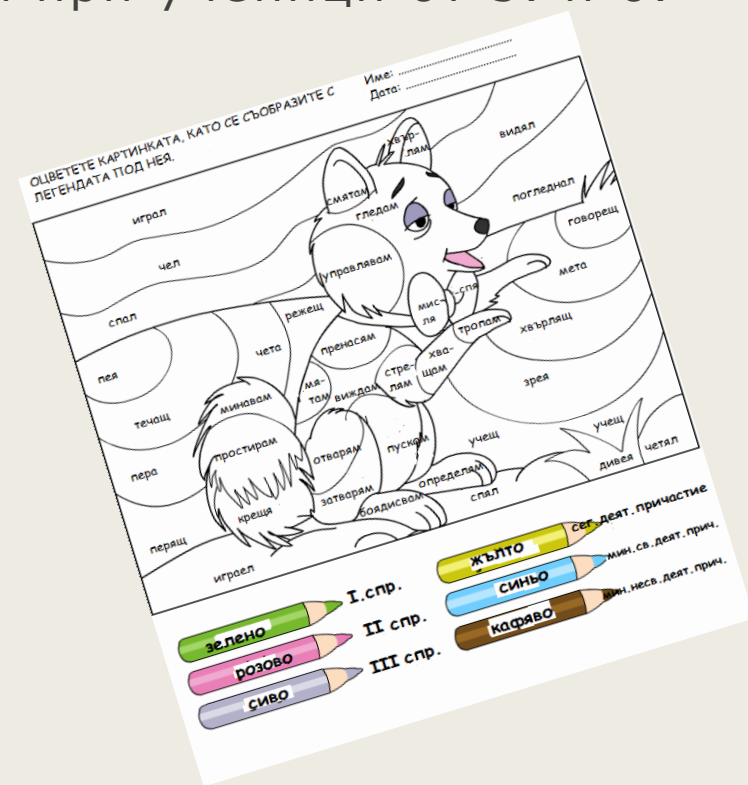
При по-малките ученици билингви обучението чрез различни дидактични игри води до висока мотивация на децата по време на часовете и до високи резултати.

Да наредят учебния материал по темата като пъзел е едно от предизвикателствата, които обичат да преодоляват. (Напр. пъзел при изучаването на второстепенните части на изречението; за да "сглобят" сюжета на даден художествен или фолклорен текст, учениците трябва да наредят вярно пъзела и да прочетат какво пише върху отделните му части). Така съдържанието се запомня по-лесно.

МОИТЕ ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА ОБУЧЕНИЕ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК В БИЛИНГВАЛНА СРЕДА

ОЦВЕТЯВАНЕ (добър начин за осъществяване на междупредметна връзка с изобразително изкуство и/или с информационни технологии при ученици от 5. и 6. клас)

- Задачи от този вид могат да се възлагат както за домашна работа, така и по време на час, когато учителят забележи, че учениците вече са уморени и започват да губят своите интерес и концентрация.
- Могат да бъдат възложени за изпълнение и по време на часовете по изобразително изкуство и информационни технологии.

МОИТЕ ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА ОБУЧЕНИЕ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК В БИЛИНГВАЛНА СРЕДА

УЧЕНЕ ЧРЕЗ ТЕСТОВЕ, КРЪСТОСЛОВИЦИ И ТАБЛА

Най-популярен е този метод сред учениците от гимназиален етап. Тестовите са предпочитани от тях не само като метод за проверка и оценка, но и като начин за въвеждане на нови знания.

Как работи?

Въпросите са подбрани така, че да обхванат необходимия обем от знания по темата.

Анализирайки предложените възможни отговори, стигаме до верния и обясняваме защо останалите са грешни, а само този е единствената възможност.

Пример:

• **Какъв е смисълът на заглавието „Балкански синдром“?**

А) Заглавието насочва към темата на творбата.

Б) Назовава причината за здравословното състояние на балканските народи.

В) Съвкупност от балкански особености, нарицателно на нещо нецивилизовано.

Г) Подчертава самочувствието на балканските народи.

РЕЗУЛТАТЪТ

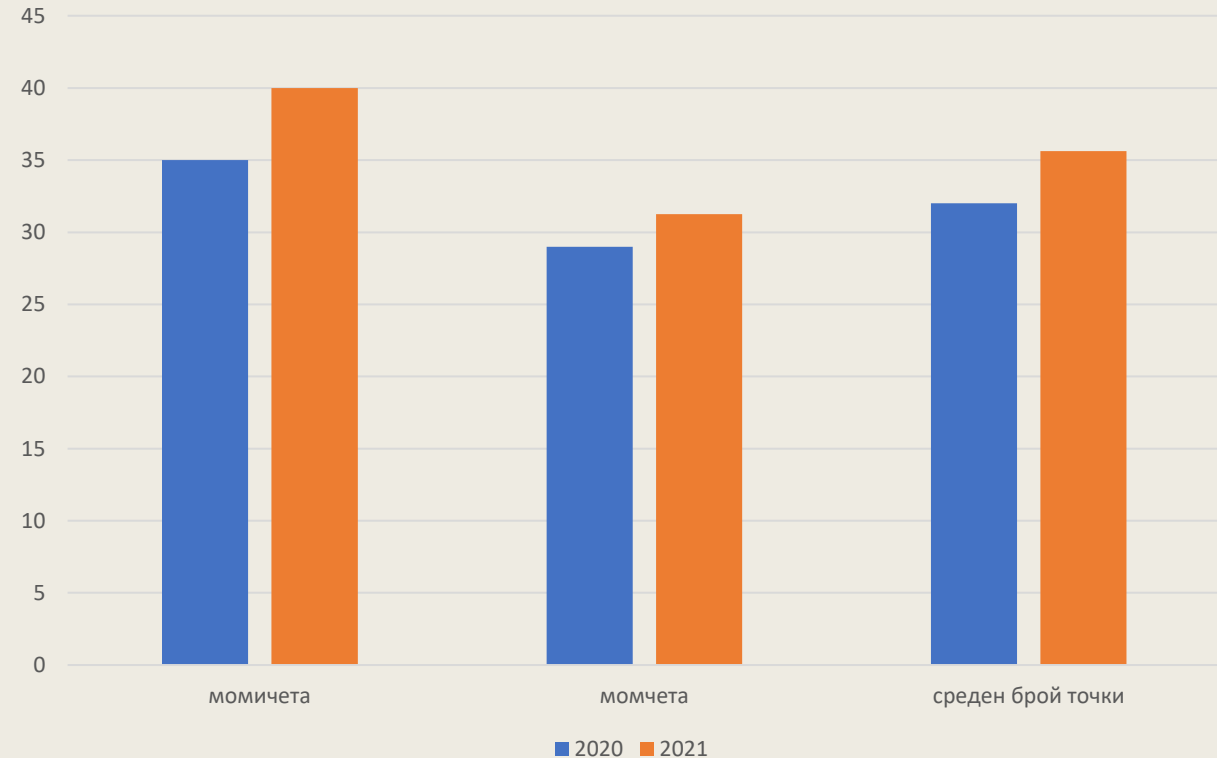
Използването на различни добри практики в обучението по български език в билингвална среда несъмнено води след себе си редица положителни събития.

Като огромно постижение ще отбележа повишения брой ученици от ромски произход, които се явяват на НВО след седми клас. Ако досега страховете им се осланяха на неувереност в знанията, уменията и придобитите компетентности и това беше причината да отказват да се явяват на НВО по български език и литература, то в последните две-три години се забелязва повишено самочувствие у учениците и повишен брой на ученици билингви, които не само се явяват на изпита, но и постигат сравнително високи резултати. Преодолявайки себе си и собствените си стракове, учениците от ромски произход разчупват стереотипите за себе си. За сравнение: през 2020/2021 учебна година от 17 ромчета в 7-ми клас на НВО по БЕЛ се явиха 15; през 2019/2020 учебна година от 19 ромчета на НВО по БЕЛ се явиха 13; през 2018/2019 учебна година от 15 ромчета в 7-ми клас на НВО по БЕЛ се явиха едва 8.

РАВНОСМЕТКАТА

Не мога да подмина и факта, че през последните две години в средния резултат на учениците от СУ „Св.св. Кирил и Методий“, село Крупник, на НВО по български език и литература се наблюдава една по-висока резултатност. Както можете да забележите на графиката, разликата е минимална, но фактът, че е в положителен аспект, за мен е изключителна победа, защото показва резултата от нелекия труд и положените съвместни усилия от мен и моите ученици. Или както се казва: „Малка стъпка за човека, голяма крачка за човечеството.“.

Среден резултат в точки от НВО по БЕЛ за 2020 и 2021 г.

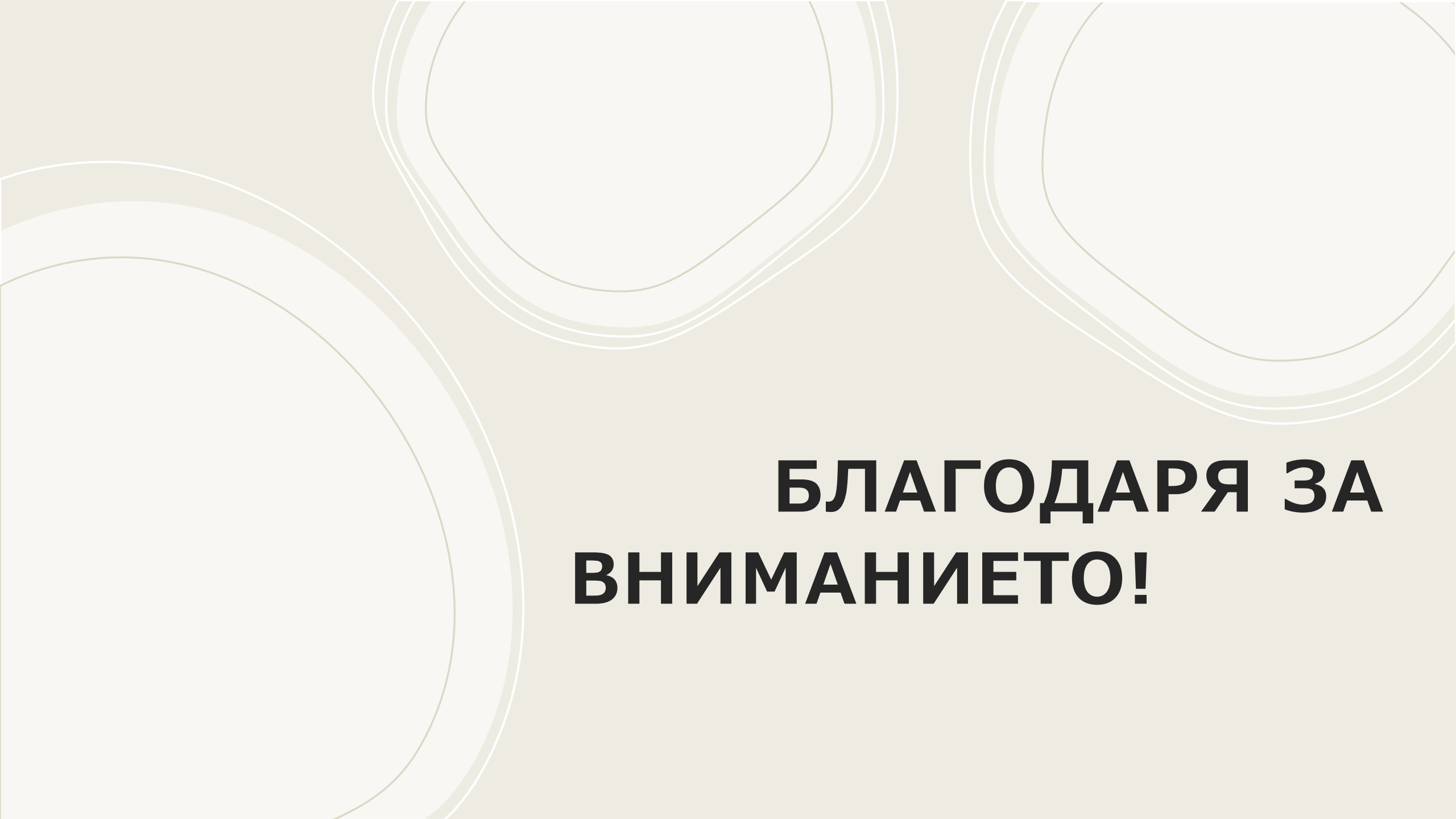
БЪДЕЩИТЕ ЦЕЛИ

Целта, която съм поставила лично за себе си като учител, е следващата учебна година училището да отбележи 100 % явили се ученици и положителен ръст и в средния успех на НВО по БЕЛ и след 10-и клас.

Оптимист съм в тази насока, защото все по-голям брой роми осъзнават каква е ползата от образованието и благодарение на новостите, с които имат възможността да работят по време на часовете по български език и литература, те са по-уверени и по-мотивирани да се представят добре на външното оценяване, за да могат да продължат образованието си в предпочитано професионално училище и да си подсигурят едно по-добро бъдеще.

ВМЕСТО ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Оказва се, че да се работи с ученици билингви в повечето случаи е нелеко предизвикателство, тъй като в подготовката за часа и при изготвянето на различните дидактични материали, учителят ангажира много време, усилия и енергия, но в резултат на прилагането на различните интерактивни и иновативни методи, както и на различни дидактични игри в учебно-възпитателния процес, поставените цели могат да бъдат постигнати и учениците да покажат добри резултати.

**БЛАГОДАРЯ ЗА
ВНИМАНИЕТО!**